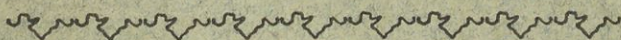


65535

Včelošpodovalnemu g. dež. šol. nadzorniku
fr. Hubač v Ljubljani

Kaspretz.

Posebni odtisek iz Časopisa za zgodovino in
narodopisje. V Mariboru 1907. IV. letnik,
4. snopič.



Prof. Anton Kaspret:

I.

O večah.

Donesek o vredbi kmetskih in trških sodnih
zborov okoli l. 1500.

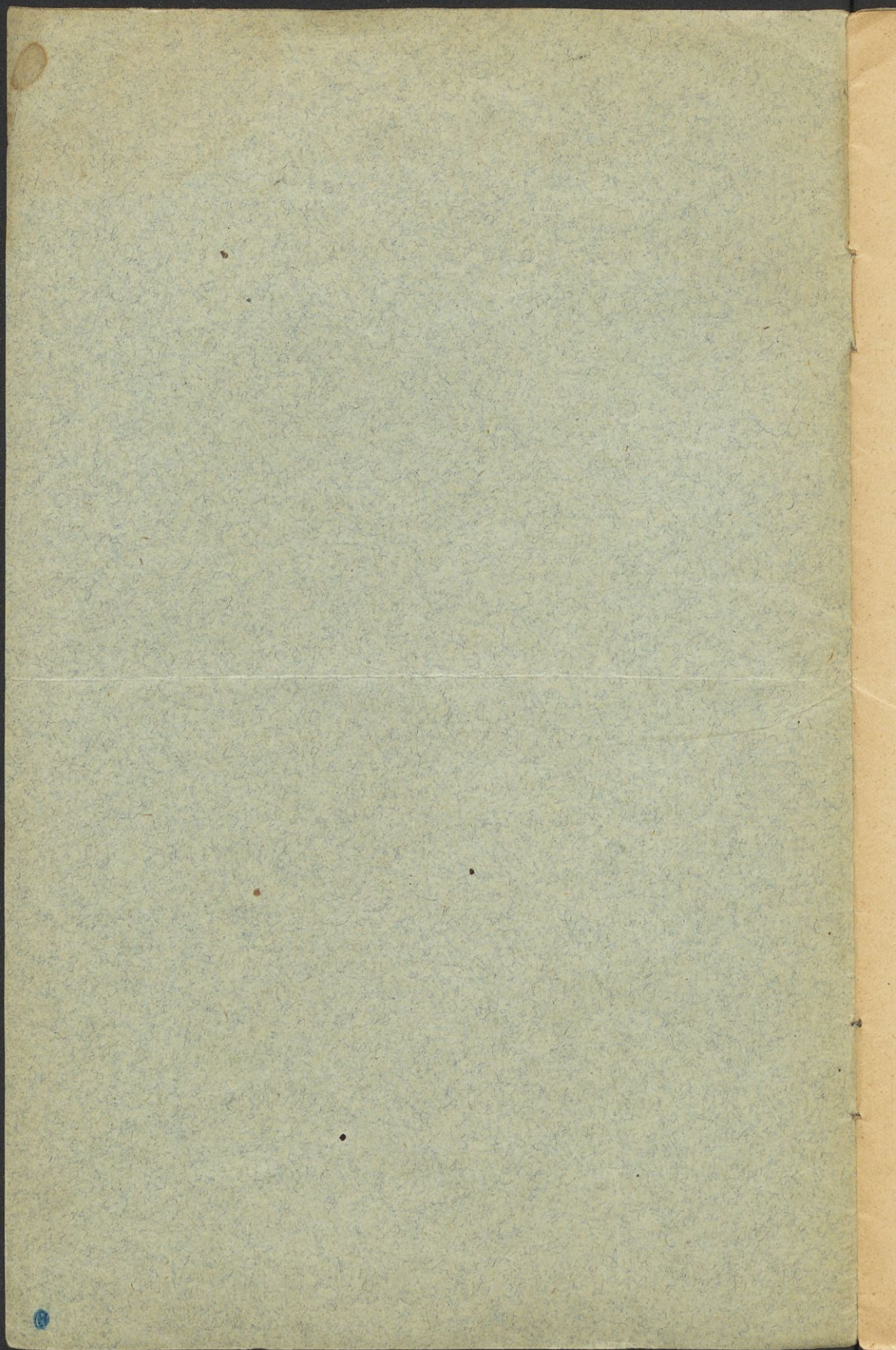
*

II.

Slovarske drobtinice.

Nabrane iz starih aktov in listin.

Tiskarna sv. Cirila v Mariboru.





030043757

O večah.

Donesek o uredbi kmetskih in trških sodnih zborov okoli l. 1500.

Spisal prof. **Anton Kaspret.**

Zgodovinska poročila o osnovi kmetskih sodišč so redka, razen „gorskih pravic“ iz novega veka imamo iz srednjega veka le kratke zapiske o pravnih in sodnih običajih med slovenskimi kmeti. Kaj je bilo temu vzrok, je težko določiti. A to je gotovo, da so nešteti grajski požari sosebnost l. 1515. ugonobili obilo gradiva za srednjeveško zgodovino naših dežel, in prav tako je nenadomestna izguba arhiva celjskih grofov. Zato so nam dobrodošli tudi mali zapiski v starih urbarjih, aktih in listinah, ki utegnejo nekoliko razjasniti uredbo kmetskih sodišč.

Muzejski arhiv v Ljubljani hrani zemljiško knjigo loške graščine iz leta 1501. Na prvem in drugem listu beremo, da je l. 1501. v petek pred dnem sv. Jakoba, kranjski deželni glavar Ivan Turjaški na podlagi izpovedeb prejšnjih deželnoknežjih oskrbnikov v Goričanah, Ruprehta iz Kamnika in Erazma iz Laz, razsodil prepir med ljubljanskim škofom Krištofom Ravbarjem in Sigmundom in Jurjem Lambergarjem radi mej in sodišča goričanske graščine. Rupreht je označil meje in izpovedal, da je v celem okrožju goričanskega deželskega sodišča izvrševal sodne pravice: sodil je zločincem, jemal globe in varoval proste sejme in opasila. Temu sledi pristavek, ki se glasi v slovenskem prevodu:

„Tako je bilo tudi od starih časov in za mojih dni (t. j. l. 1461.) navada, da je bila vsako leto v Goričanah sodba, h kateri so bili vsi kmetje celega

sodišča enkrat na leto pozvani; tem [zborom] pravijo **veče** (Wetschen). Na tadan so serazsodile vse sporne stvari in tožbe, ki so se pripetile med letom, a niso bile sodno poravnane. Tu se je vsakemu odsodilo, kar je bilo za pravo spoznano, in kdor ni prišel [k veči], ta je bil kaznovan z globo 12 šilingov.

Enako je označil meje in sodišče Erazem iz Laz, samo ob koncu izpovedbe je še pristavil opombo: „Vnd die wetsch ist aufgesetzt zue bestättigung des landtgerichts.“ Slovenski: In večja [= davščina ‚Wetschenpfenning‘ ‚Bannpfenning‘] se je naložila [grajanom = Burgfriedleuten], da pripoznajo oblast deželskega sodišča.

Oba oskrbnika omenjata v goričanski graščini sodni zbor več¹, ki ima vse bistvene znake in potrebnosti pravih sodnih zborov (das echte Ding), ki so se vzdržali od starih časov do začetka 16. stoletja: polni zbor grajskih podložnikov, pravi čas, pravo sodišče (Gerichtsstätte) in pravi pristojni sodnik.²

Vsi podložniki grajskega ozemlja (obgradja), tudi priselniki drugih graščin, so bili dolžni priti na zbor. Kmet, ki ni prišel in ni opravičil, zakaj ga ni bilo, je plačal globo 12 šilingov. Kdaj in kolikokrat na leto se je sešla večja, to ni določal graščak, ampak stara navada. V maloobsežnih graščinah kakor v Goričanah je bila večja samo enkrat v letu dni, v večjih po dvakrat ali večkrat. V našem sporočilu ni sicer zaznamovan dan, katerega so se zbirali, niti koliko časa so bili zbrani, a umeje samo ob sebi, da je bila večja navadno v poletnem času in sicer okoli kresa. Po poročilu devinskega (Duino)

¹ Beseda večja je bila po slovenskih krajih toli udomačena in narodna, da ni bilo lahko na nje mesto postaviti primerno tujko; zato nahajamo v nemških rokopisih pristno slovenko, samo v nemški obleki, kakor: die Wetschen, in enkrat celo die Wötscha (!).

² Luschin A. von Ebengreut, Gesch. des Gerichtswesens in Oesterr. 1879.

urbarja iz l. 1524 je bila večja na dan po solčnem obratu, oziroma po dnevu sv. Ivana (24. junij) in po dnevu obglavljenja sv. Janeža Krstnika (29. avg.).

Veče so bile javne in to načelo samo je že določilo javno sodišče (Gerichtsstätte). A tudi iz drugih lahkoumevnih vzrokov ni sodilo niti kmetom niti graščaku, da bi se zbirala večja v gradu ali v drugem zaprtem prostoru. Zato se je za sodišče določil prostor pod košato lipo, ki je stala v zavetju pred gradom ali blizu gradu in je bila sama zboru zavetje. In nekateri urbarji iz 15. in 16. stoletja izrečno omenjajo lipe, pod katerimi so zborovale večje. Taka lipa je stala pred Starim gradom (Gallenberg) v 16. stoletju in pred uhomom v turjaški grad, in ondi stoji še danes velikanska lipa, ki je prištevati največjim na Kranjskem. Večkrat se pa omenja slavna lipa blejska. Stala je sredi vasi Gradu (zdaj Bled) na križišču pota, ki pelje od blejske župnijske cerkve proti Rečici, in steze, ki pelje iz blejskega gradu navzdol na cesto proti Zasipu. Sedaj je ondi živ studenec in tik njega mala kapelica. Stari vaščani se še dobro spominjajo, da so jim pravili očeti in dedi: „Na tem mestu je stala lipa in pod njo so bile ljudske veselice.“ To priča tudi ime hiše blizu studenca, kateri pravijo: „Pod lipo.“ Kdor ve, kako globoko sega pravosodje v gospodarsko, socialno in javno življenje sploh, in kako imeniten del življenja je kmetu potekel prav pod lipo, ta umeje, zakaj narodni pevec često preloži razne dogodke in naključke na mesto pod lipo!

Vodja sodne razprave je bil sodnik ali graščinski oskrbnik (Pfleger) kot pooblaščenec sodnega gospoda. Ker oba goričanska oskrbnika poleg osnove kmetskega sodnega zbora omenjata tudi meje deželskega sodišča, ki so bile obenem tudi meje kmetske sodne občine, je pač sklepati, da je oskrbnik v večji označeval in oznanjal konfine deželskega sodišča in s tem določal področje večje in deželskega sodišča. S tem se popolnoma ujema pristavek oskrbnika Erazma iz Laz, ki pravi: „In večja (davek) se je naložila [grajanom], da pripoznajo

oblast deželskega sodišča.“ Torej je bilo navada, ta se je pri veči pobiral davek, kateremu so pravili tudi večā ‚Wetschenpfenning‘ ‚Bannpfenning‘. Ta davek ni bilo kako plačilo za pravosodje, kajti s pojmom prava bi se malo ujemalo, ko bi sodnik sprejemal plačo naravnost iz rok tožnika zato, da mu sodi. Veča se je marveč od leta do leta pobirala v ta namen, da večniki pripoznajo pristojno oblast deželskega sodišča in v živem spominu ohranijo to dolžnost.¹

Ne motim se, ako trdim, da je večo prištevati skupini onih davkov, katerim so pravili letine (landgerichtliche Gebühren). Kakor so kmeti opravljali večo (večevali) vsako leto pri sodnih zborih, tako so trgovci in obrtniki na letnih semnjih dajali letino v pripoznanje pristojnega deželskega sodišča, ki je skrbelo za varstvo trgovine in prometa sploh. Na tisti nazor je oprta lovščina (Forstrecht), katero so dajali podložniki zato, da so smeli v letu dni v graščinskih gozdih pobirati suhljad in polomke². Sčasoma so prestali ti prvotni nazori in menilo se je, ta služi letina samo namenu, da se pokrijejo stroški za pravosodje in varstvo. Sploh pa opazamo, da so graščaki na mari imeli vsako ugodno priliko, da očitno pokažejo podložnikom svojo zakonito veljavo. Ali ni s to težnjo v zvezi navada, da je na opasilih in drugih javnih shodih graščak sam ali njegov namestnik prvi zarajal in otvoril plesno veselico? Naš vir sicer ne omenja, koliko je znašala večā, toda sōvneški urbar iz l. 1524. in šoštanski iz l. 1685. sporočata, da so dajali večniki dva peneza³,

¹ Goričane je bila po odmrtnju celjskih grofov deželnoknežja graščina do leta 1461; to leto jo je podaril Friderik V. ljubljanski škofiji (episcopali mensae). Krvavo sodno oblast pa je cesar podelil Goričanam še le l. 1470. (Dato Völkermarkt feria III. post Erasmi, Valv. XI. 191). Ko bi imeli zanesljivo poročilo, da se je večā naložila goričanskim večnikom še le l. 1461, bi lahko sklepali, da se je večā nalagala, kadar je prešla deželskosodna graščina iz roke deželnega kneza v roko zasebnega lastnika.

² Primerjaj Časopis, II., str. 150.

³ Mell, M. d. h. V. f. St. 41. zvezek. 1893, str. 186.

višenski trgovci in obrtniki pa dva reparja letine, kar kaže zvezo obeh davkov.

Vodja večje je v zboru popraševal, kdo hoče tožiti in zakaj. Na to se je začelo posvetovanje o sporni stvari tožnika, in odtod beseda večja (vet+ja), ki pomenja svēt — „Ratsversammlung“. Ali je imel vsakdo pravico do besede ali samo skupina izvedenih mož (morda županov), ni rečeno. Ko je stvar dozorela za sklepanje, je vodja razprave „sklenil tožbo“, t. j. izrekel razsodek¹.

V področje večje je spadala mala sodna oblast: sodila je o spornih dedšinah, o pretepih i dr. (handl vnd klag) in često naložila krivcu skesnino (Wandelpön). Nadalje poroča naš vir: „Na ta dan so se razsodile vse sporne stvari in tožbe, ki so se pripetile med letom, a niso bile sodno poravnane.“ Iz poslednjega stavka je sklepati, da je nekdo kot sodnik sporne stvari in tožbe sicer poravnaval, a ni jih poravnal. Morebiti je misliti na občinske sodnike (župane), ki so poslovali liki mirovni sodniki. Vgovora proti razsodbi večje ni bilo, vsaj ga ne omenjata naša poročevavca. Iz tega pač vidimo veliko veljavo večje, kajti po uredbi sodnih oblastev je le ona razsojala gotove pravde. Nje imenitnost je povišalo še to, da je tudi za kmetški stan veljalo srednjeveško načelo: samo kmeti sodijo kmetu. Umeje se samo ob sebi, da se je v večji razpravljalo v slovenščini in na to važno stvar se je oziralo tudi po tem, ko so bili večje odpravili in njih področje prenesli na graščinske sodnike. Ko je vlada leta 1760. radi preosnove deželskih sodišč predložila kränjskim sodnim graščinam vprašalne pole (Concertations — Punkta), zahtevala je med drugim

¹ Prvotni stari pomen fraze „tožbo skleniti ali tožbe sklepati“ se je še ohranil v govoricah ljudstva. Dobro se iz l. 1864. spominjam kmeta, ki je zapravdal skoro vse premoženje, a vzlic temu je prišel često na tožni dan v kozjansko graščino rekoč: „Prišel sem poslušat, kako sklepajo tožbe.“ Mož je očitvidno prenesel staro frazo, ki natanko znači sodni običaj v srednjeveških večah, na novo obliko tedanjega pravosodja.

tudi odgovor na vprašanje: „ali je graščakov namestnik in sodnik vešč deželnemu jeziku?“

Veče druge vrste nam sporoča urbar radeške graščine iz l. 1575. „Obče trško sodišče, ki se imenuje večā, sodi od starih časov vsako leto v Radečah v hiši trškega sodnika. Ta naj o pravem času naznani tožni dan gospoščini; ta odredi k večī svojega oskrbnika, da vzame na znanje globe, naložene [obsojenim] tržanom, in da se ne sklene in ne vzame v posvet, kar bi nasprotovalo graščini.“

Trška večā v Radečah je bil polni zbor tržanov, ki je vsako leto meseca decembra na kvatrti petek volil sodnika. Trške večē so bile javne in samo z ozirom na letni čas v sodnikovi hiši, drugej kakor v Laškem trgu je bil sodni zbor na glavnem trgu. Razpravo je vodil sodnik, ki je v navzočnosti graščinskega oskrbnika „popraševal“ in „sklenil“ t. j. razsodil navadne spore in tožbe. Ker je trško obgradje spadalo pod graščino, so šle vse globe graščaku posestniku, vendar je ta prepustil tretji del trškemu sodniku kot plačilo. Razprava je bila slovenska, kar se da dokazati iz istodobnih aktov.¹ Leta 1594. so prosili Radečani kranjskega vičedoma, da jim potrdi zopet izvoljenega sodnika Mihaela Panca; opirali so prošnjo na dejstvo: „ker skozi naš trg često prehajajo soldaške tolpe, nimamo radi nemščine nikogar drugega, ki bi načeloval sodništvu.“ Razen Panca ni bilo tržana, ki bi bil toli vešč nemščini, da bi mogel z nemškimi vojaki občevati. Iz tega je pač sklepati, da je bila takrat samo slovenščina občevalni jezik med radeškimi tržani.

Kakor znano je z novim vekom napočila nova doba političnega življenja držav in dežel. Srednjeveške oblike uprave in pravosodja so se preživele in na njih mesto so stopile nove. K temu so veliko pripomogli humanisti, ki so priporočali enotno rimsko pravo in izpodbijali domače pravo, ki je bilo

¹ Mitth. des hist. V. f. Krain 1867. str. 84 in 85.

razcepljeno na neštete pravne običaje. Videti je, da se je rimsko pravo prej in bolj udomačilo po slovenskih nego nemških deželah. Kajti po njega recepciji se redko omenjajo stare častite veče po naših deželah, dočim so se „Banntaidinge“ po nemških deželah ohranila do 19. stoletja. Sicer ni misliti, da so jih kar odpravili, ampak omejili in znižali so njih veljavo, in naposled so prešle njih sodne pravice na graščinska gospostva.

Največja razlika med večo v Goričanah l. 1461. in kmet-skimi sodnimi zbori v Devinu (l. 1524), v Premu (l. 1574.) na Gallenbergu (l. 1571) in dr. je bila ta, da je bila prva polni zbor, h kateremu so bili dolžni prihajati vsi grajani, k drugim pa samo župani kot zastopniki sodišču pristojnih podložnikov. To je lahko umeti, kajti župani so bili spoštovani in v pravu izvedeni možaki, ki so s svojimi sveti največ pripomogli, da se je sporna stvar prav razsodila. Mogoče bi pa bilo, da so po nekaterih krajih že pri prvi uredbi večje opustili sestaviti polne zборе vseh grajanov, in da so samo županom naložili dolžnost prihajati k večam. Kako se je v tem slučaju pobirala večja (davščina) in kako so se označevali konfini sodnih okolišev, se na podlagi uporabljenih virov ne da določiti. Morebiti je ta razlika v zvezi s staro navado, da so graščinski beriči na ljudskih shodih ob stikališčih dveh ali več graščin (n. pr. pri cerkvah) razglašali konfine deželskih sodišč. Če se mejna popisa nista popolnoma ujemala, je berič beriču živahno ugovarjal (n. pr. „ti lažeš“).¹ V arhivih se še nehajajo mnogi slovenski mejni popisi, po katerih so beriči razglašali okrožje deželskega sodišča.

Župani so sicer večali ob določenem času, navadno vsake kvatre, a razpravo je vodil, in „sklepal“ le graščinski oskrbnik ali sodnik („ein pfleger hat die umfrage vnd zu schließen,“ urbar premske graščine leta 1574). Naši viri ne poročajo,

¹ Mitth. d. M. f. Kr. VIII, 1895. str. 53.

da se je razpravi javnost odvzela, gallenberški urbar samo omenja, da so deželnoknežji komisarji l. 1571. odpravili večo pod lipo in jo preložili v grad. Samo krvno sodišče, ki pa je bilo drugače sestavljeno, je prej in slej sodilo na prostem in sicer pod lipo pri Sv. Marjeti. Nadalje spada v dobo, ko se omenjajo samo polni zbori županov, tudi uredba, da je smel zatoženec, obsojen v veči županov, prizivati kranjsko vicedomstvo kot višjo oblast. Tej uredbi se da primerjati presentacija trškega sodnika v Radečah. Do l. 1575 je radečanski graščak potrjeval v veči izvoljene sodnike. Ob tem času pa so tržani dognali pravico, da so predložili sodnika kranjskemu vicedomu v potrdilo. To in ono je vzvišalo deželnoknežjo oblast. V tem času je bila ta izpremena dvomljiv dobitek, kajti prav na podlagi te pravice je deželni knez odklonil vsakega lutrskega sodnika.

Ako na kratko posnamemo in ponovimo glavne točke, pridemo do naslednjega zaključka:

V goričanskem gospostvu so občinski sodniki (župani) razsojali navadne spore in tožbe po občinah razvrščenih kmetov.

Spori in tožbe, ki se med letom niso sodno poravnale (nicht gerechtfertigt sind gewesen), so se predložile veči ko višji stopinji v razsojo. Kmetska večja je bil pravi sodni zbor (das echte Ding) vseh kmetov (grajanov — „Burgfriedleute“) deželskega sodišča v Goričanah.

V dobi po recepciji rimskega prava se drugod navajajo samo polni zbori vseh županov in se obenem priznava pravica priziva na vicedomstvo. Ni pa izključeno, da so prestali polni zbori vseh kmetov (grajanov) radi mnogih kmetskih uporov te dobe; kajti dvojiti ni, da so kmeti ob tej priliki tudi razpravljali razmerje med podložniki in graščinskim gospostvom, kar gotovo ni bilo graščakom po volji.

Prave oziroma preosnovane večje nahajamo, kolikor nam poročajo pristopni in uporabljeni viri, na Štajerskem (Sovnek,

Šoštanj,) na Kranjskem (Bled, Goričane, Gallenberg, Turjak, Prem), in na Primorskem (Devin).

Kmetskim večam je primerjati trške večje (Banntaidinge des Marktgerichtes) pod vodstvom trškega sodnika, katerega je izvolil polni zbor tržanov, potrdil pa ali graščak ali (od okoli l. 1575.) vicedom.

Kmetske in trške večje so imele samo malo sodno oblast (niedere Gerichtsbarkeit); sodna oblast do življenja in smrti (causae maiores) je bila pridržana deželskemu sodišču (iudicium provinciale).

Glede na vprašanje, kako so se razvila deželska sodišča, je najimenitnejše dognano dejstvo, da se je okrožje goričanke kmetske večje popolnoma ujemalo z okrožjem deželskega sodišča v Goričanah.



Slovarske drobtinice.

Iz starih aktov in listin nabral prof. A. Kaspret.

I. kupek.

davek, m. v zvezi *davki in opravi* die Abgaben und Dienste; prim. gosposčine (Zbirka cesarskih razglasov in okrožnic iz druge polovice 18. stoletja).

denarič, m. das Geldstück = $1\frac{1}{2}$ krajcar (Novčni list kočevske graščine l. 1782).

deželski, adj. v zvezi *deželska rihta (sodišče)* das Landgericht, *iudicium provinciale* (Popis konfinov turjaškega deželskega sodišča iz začetka 18. stoletja).

domec, mca, m. die Hofstätte, najmanjše kmetsko posestvo za hišo z malim vrtom. (Zapisnik pravnih opravil gornjegrajskega graščaka in škofa Tomaža Hrena, ki je s kmeti sklenjene pogodbe zapisoval v posebno knjigo; na podlagi teh zapiskov je graščinski pravnik

(Anwalt) izdelal dotični listine. Pri tem je T. Hren zabeležal posebne izraze, ki jih je čul od kmetov, ob strani lista ali pa na koncu zapisnika od 1598.—1630. leta).

jagodica, f. die erdbeerfarbene Kuh; od jagode, Kuhname prim. Letopis 1875, 225. (Zapuščinski akti žužemberške graščine iz l. 1790).

jesdilen, na, adj. v zvezi *jesdilno sedlo*, der Reitsattel (Zapisnik graščaka T. Hrena 1598—1630).

letina, f. die landgerichtliche Gebühr, davek, ki so ga opravljali podložniki v pripoznanje pristojnosti in oblastva deželskosodne graščine. (Pravdni akti višenske graščine l. 1718, prim. Časopis, II. 1905, str. 149 in IV. 1907, str. 217).

lovščina, f. das Futter- oder Forstrecht, davščina, ki so jo kmeti plačevali za to, da so smeli pobirati v graščinskih gozdovih suhljad i. dr. (Pravdni akti višenske graščine l. 1690).

mejaš, m. der Berggenosse, prav za prav, Angrenzer' „Preljubi sveti Urban, Ti dober naš mejaš, V gorica ti stanuješ in žlahtno grozdje maš.“ Pesmarica Razlagova 120. — Vinogradniki, kateri niso sedeli na lastni zemlji, ampak so imeli vinograde samo v dednem najemu, so plačevali svojemu gospodu davke večinoma v denarjih in vinu in so bili podrejeni njegovemu sodišču v vseh stvareh, ki so se tikale vinogradov in njih obdelovanja. Te sodne oblasti pa gospodi samo v tem slučaju niso izvrševali, če so imeli premalo mejašev, da bi zanje ustanovili posebno vinogradniško sodišče. Tedaj so svoje mejaše priklopili sodišču sosednega gospoda. (Gorski zakon l. 1703).

mitnica, f. der Mietgrund (Zbirka cesarskih razglasov in okrožnic iz 18. stoletja).

nadav, m. das Drangeld (Zapisnik pravnih opravil graščaka Tomaža Hrena 1598—1630).

naselnina, f. die Anleit, Auffahrt; kmeti, ki so prevzeli kako posestvo, bodi si da so ga podedovali po očetu, ali da so ga vzeli v najem, so plačevali malo vsoto kot vpisnino. (Zbirka cesarskih razglasov in okrožnic iz 18. stoletja).

obsed, m. die Rücksäfigkeit; (Zapisnik pravnih opravil graščaka T. Hrena 1598—1630).

oddelnik, m. der Teilerbe; (Zapisnik graščaka T. Hrena 1598—1630).

opetnice, f. pl. der Traggurt aus Garn; pač ne od stsl. *opeti* 'retro', ampak od glag. *pnā* 'spannen, heften'. prim. *spetnica* Wiede (Pravdni akti kočevske graščine iz l. 1748).

opravek, m. v zvezi *davki in opraveki* die Abgaben und Dienste; prim. gosposčine (Zbirka cesarskih razglasov in okrožnic iz druge polovice 18. stoletja).

perotnice, f. pl. das Reusennetz (Reverz bistrškega opata Hugona Mureggerja o ribarstvu v cerkniškem jezeru dne 18. junija l. 1684). Prim. Milkowicz Wl.: die Klöster in Krain 1889, str. 136.

petak, m. die Abgabe von dem am Kirchthore verkauften Gebäck. (Pravdni akti višenske graščine 1766).

pojeda, f. das Stiftmahl; gostija po polagaju, ki so jo prirejali kmeti svojemu gospodu ali njegovim služabnikom (Urbar višenske graščine 1630).

pojedati, am, vb. impf. das Stiftmahl halten. (Pravdni akti iz 17. stoletja).

pojedina, f. der Naturalbeitrag (in Hühnern u. a.) für das Stiftmahl. (Urbar višenske graščine l. 1630).

poklon, m. die Abgabe; davek za opremo planšarnice n. pr. dve govodi ali ovci. (*Est autem poklon tale [ius] quod duo huberii tenentur dare frischungum vel XVI denarios veteres si ovem habere non possent.* (Urbar freisinške škofije 1291—1318; Zahn: Codex diplomaticus austr. fris. III. 189, 194, 197 . . .). Prim. Kres II. 496.

polagaj, m. die Stift oder Siedelung; zbor kmetov ob določenih dneih pod predsedstvom zemljiškega gospoda ali njegovega namestnika. V teh zborih so kmetje izročevali svoje davke, jih „polagali“; pri tej priliki je gospod često obravnaval pravde svojih kmetov. Prim. veča. (Višenski urbar iz l. 1578).

pravdač, m. der Bauernadvokat; od vlade pripoznan zastopnik kmetov, ki je znal „postaviti pravo besedo na pravo mesto“; kadar je šlo za imenitne stvari, so kmeti zložili zaklad, iz katerega so plačali pravdača. (Zapisnik graščaka T. Hrena 1598—1630).

prepovedanec, nca, m. der verbotene und zur alleinigen Nutzung der Herrschaft vorbehaltene Wald; prim. ščedem, m. Bannforst (panovec) (Popis gozdov bistrške graščine iz 18. stoletja).



00000510524

rojenjak, m. der Erbhold; podložnik, ki je imel posestva samo v najemu in je bil zato v pravosodstvu, v ženitnih in selitvenih stvareh odvisen od zemljiškega gospoda. (Zbirka cesarskih okrožnic in razglasov iz druge polovice 18. stoletja).

rojenjakovstvo, n. die Erbholdschaft; (Zbirka ces. razglasov in okrožnic iz druge polovice 18. stoletja).

tovorna, f. die Saumfahrt (sc. pot, vožnja); (Slovenska prisega iz 18. stoletja v kočevskih upravnih aktih).

umrlina, f. die Sterbegebühr (*mortuarium*); iz zapuščine nesvojnih kmetov so dajali dediči gospodu določeno vsoto ali celo najlepše govedo kot umrlino. (Zapisnik graščaka T. Hrena 1598—1630).

urbarski, adj. v zvezi *urbarska semlja* die Urbarshube; (Slovenska prisega iz 18. stoletja iz kočevskih upravnih aktov).

užitnica, f. die Pfründe (Zbirka slov. cesarskih razglasov in okrožnic iz druge polovice 18. stoletja).

veča, f. 1. das Banntaiding, 2. der Bannpfenning (Wetschenpfenning); 1. izraz za sodne zборе tržanov (Marktrecht) in kmetov v okrožju deželskega sodišča, na katere so tržani oziroma kmeti bili zavezani prihajati; 2. davek, ki so ga opravljali kmeti v priznanje pristojnosti in oblastva deželskega sodišča; prim. letino. (Listina l. 1501. in radeški urbar l. 1575).

veščarija, f. die Zauberei; vešča s sufixsom ar'č in ija, kar je v nemščini erei: Zauberei. (Kazenska pravda proti vešči „Marina Weber vulgo Škratljavka (!)“ v poljanskem (Pölland), gradu na Dolenjskem l. 1692).

vzaja, f. samo v zvezi *na vzajo* 'zu Lehen', nepravilna tvorba, prim. zajem. (Zapisnik graščaka T. Hrena 1598—1630).

zadedi, m. pl. die Nachkommen, po pradedi-prededi Vorfahren. (Zapisnik graščaka T. Hrena 1598—1630).

zajem, m. samo v zvezi *v sajem vzal* 'zu Lehen genommen' iz: v zamem, nepravilna tvorba iz 'entleihen', kakor da bi se potem glasil inf. vza-ti; enako nepravilna je tvorba „v jem o vzeti 'zu Lehen nehmen' od jemati. (Zapisnik T. Hrena 1598—1630).

sganjolica, f. das [zusammengeflossene] Spülwasser, *colluvies*; morebiti fig. Schlemmer, Prasser. (Zapisnik graščaka T. Hrena 1598—1630).

sver, i, f. v zvezi *velika sver* das Hochwild. (Slovenska prisega lovca na Kumu iz l. 1683).

